

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-4-68-119>

УДК 657.42

Швець В.Г., Мамедов В.Е.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ СУБ'ЄКТАМИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація. В умовах постійних змін податкового законодавства змінюються і вимоги, які висуваються до організації системи бухгалтерського обліку у суб'єктів малого підприємництва. У статті здійснено аналіз нормативно-правових документів, які регулюють бухгалтерський облік в малому бізнесі. Наведено характеристику підприємствам малого бізнесу. Особлива увага приділена проблемам організації бухгалтерського обліку. Зокрема, розглянуто різні варіанти організації обліку залежно від системи оподаткування та системи бухгалтерського обліку.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, форми обліку, спрощений план рахунків.

Shvets Viktor, Mamedov Veli

Taras Shevchenko National University of Kyiv

PROBLEMS OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING BY SUBJECTS OF SMALL BUSINESS

Summary. In the conditions of constant changes of tax legislation, the requirements, which are put forward for the organization of the accounting system in the subjects of small business, are changing. The article analyzes the regulatory documents that regulate accounting in small business. The characteristics of small businesses are given. Particular attention is paid to the problems of accounting organization. In particular, various variants of accounting organization are considered depending on the taxation system and accounting system. As a result of the study of scientific approaches to disclosure of accounting diversity we defined the meaning of this concept. Grounded and revealed are major impacts on the organization of small business accounting. It is suggested that an important factor in building a small business accounting is a system of taxation. Presented are the advantages and disadvantages of a simplified and common systems of taxation of small businesses. We analyzed the legal framework for the organization of small business accounting. Characterized is the form of record keeping small businesses by individuals and legal entities. It is confirmed the importance of accounting. We defined the areas of small businesses organization. In view of the foregoing, small enterprises need to revise and improve the legal regulation in terms of determining the procedure for organizing accounting, in particular, it is necessary to exclude the system of parallel accounting. The main problem of accounting for small businesses is the management of the same objects in different ways, taking into account the requirements of accounting and tax legislation. Regular putting into operation of new accounting forms isn't up to the principle of "Unified rules of providing of accounting and drawing up of financial accounts" according to the Law of Ukraine "About accounting and financial accounts in Ukraine". So, today a journal form of accounting, simple form, simplified form and simplified form of accounting without using of the double entry are working at the same time. That's why article proposes to improve and optimize simplified form of accounting for small business subjects, that will ensure abidance of unified methodological principles of accounting.

Keywords: small business entities, forms of accounting, simplified chart of account.

Постановка проблеми. У зв'язку з розвитком економічних відносин та інтеграції України в Європу актуальною вимогою часу є вдосконалення системи бухгалтерського обліку. Особливо це стосується суб'єктів малого підприємництва, які відіграють значну соціально-економічну роль в розвитку економіки країни.

Для розвитку малого бізнесу необхідною умовою стабільного функціонування є формування простої у використанні та розумінні схеми обліку та звітності. Саме з цією метою постає потреба у формуванні ефективної обліково-інформаційної системи з інтеграцією бухгалтерського, податкового та оперативного-технічного обліку з врахуванням обмеженості фінансових та трудових ресурсів, а також можливості застосування спрощеної системи оподаткування суб'єктами малого підприємництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню функціонування та розвитку малих підприємств в Україні приділяли увагу Й.С. Завадський, В.І. Ляшенко, С.В. Мочерний, М.Г. Пивоваров, В.М. Порожня та інші. Дослідженню питанням методики та практичних аспектів

організації обліку, звітності та оподаткування суб'єктів малого підприємництва присвячені праці багатьох вчених, серед яких: Гоголь Т.А., Городянська Л., Кучер С.В., Кузьома В.В., Фабіянська В.Ю. та інші. Проте особливості організації бухгалтерського обліку малих підприємств з врахуванням їх особливостей в літературі не достатньо розкриті.

Постановка завдання. Метою статті є визначення проблем організації бухгалтерського обліку суб'єктів малого підприємництва та напрямків їх вирішення в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Варто зазначити, що у світі існують різні критерії визначення малого підприємництва з метою спрощення бухгалтерського та податкового обліку. Наприклад, в США та країнах ЄС під категорію малого бізнесу підлягають підприємства, в яких зайнято не більше п'ятиста працівників. Натомість, в Україні суб'єктами малого підприємництва відповідно до п. 3 ст. 55 Господарського кодексу України [1] визначаються юридичні і фізичні особи, в яких кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід

від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро.

Такі жорсткі критерії, на нашу думку, значно стримують розвиток малого бізнесу через обмеження застосування переваг і можливостей спрощеної системи обліку, звітності та оподаткування. Однак, останнім часом діюча система бухгалтерського обліку в Україні все ж зазнає змін з врахуванням вимог різних видів підприємництва. Такі заходи є виправданими, адже існує багато факторів впливу на організацію бухгалтерського обліку малих підприємств виходячи з особливостей їх функціонування.

– Обмеженість фінансових і трудових ресурсів – неможливість залучення висококваліфікованих фахівців з бухгалтерського обліку часто призводить до суміщення працівниками їх основних обов'язків з виконанням облікової роботи. Це в більшості випадків призводить до погіршення якості обліково-аналітичної інформації.

– Незнання керівником завдань і функцій бухгалтерського обліку – в системі управління підприємством обліково-аналітична інформація є важливою умовою прийняття ефективних рішень. Нехтування керівництвом основних завдань обліку може спричинити до небажаних наслідків.

– Всебічне знання законодавства для здійснення своєї діяльності – на сьогоднішній день найбільш розповсюдженими проблемами є недостатнє знання існуючої законодавчої бази, що може використовуватись протилежними сторонами в своїх цілях.

– Недостатня захищеність перед податковими та контролюючими органами – відсутність висококваліфікованих працівників і недоліки сучасної судової системи можуть призводити до протиправних дій перевіряючим органом.

Питання організації обліку відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність» [3] належить до компетенції його власника. Виходячи з цього, на малих підприємствах слід самостійно розробляти заходи з організації бухгалтерського обліку, основний зміст яких необхідно відобразити в наказі про облікову політику:

- форма організації бухгалтерського обліку;
- правила і графік документообігу;
- робочий план рахунків бухгалтерського обліку;
- система і форми управлінського обліку.

Різні варіанти організації бухгалтерського обліку для малих підприємств наведено на рис. 1.

Суб'єкти малого підприємництва відповідно до Закону України №996 [3] повинні вести бухгал-

Система оподаткування
<ul style="list-style-type: none"> • загальна — складається з сукупності податків і зборів до бюджету, що нараховуються у встановленому законами України порядку • спрощена — передбачає особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку
Форма організації бухгалтерського обліку
<ul style="list-style-type: none"> • введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; • користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; • ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; • самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства
Система бухгалтерського обліку
<ul style="list-style-type: none"> • журнальна чи журнально-ордерна; • проста форма бухгалтерського обліку; • спрощена форму бухгалтерського обліку: із застосуванням реєстрів відповідно до Наказу МФУ № 422 або відповідно до Наказу МФУ № 720 (без подвійного запису); • автоматизовану форму бухгалтерського обліку – комп'ютерна бухгалтерська програма, яка передбачає формування реєстрів обліку
Застосування плану рахунків
<ul style="list-style-type: none"> • План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 • Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186

Рис. 1. Варіанти організації бухгалтерського обліку суб'єктами малого підприємництва

Джерело: розроблено автором з урахуванням [1; 2]

терський облік в такому обсязі, який буде достатній для складання фінансової звітності. Право на застосування Спрощеного плану рахунків [9] надається підприємствам на спрощеній системі оподаткування. Відповідно до Методичних рекомендацій № 422 [6] такі суб'єкти господарювання можуть застосовувати просту (при незначному документообороті) або спрощену форми обліку.

Проста форма обліку передбачає використання Журналу господарських операцій. У Журналі господарських операцій записи здійснюються на підставі первинних та зведених облікових документів, відомостей нарахування заробітної плати і амортизації тощо з відображенням суми операції на рахунках бухгалтерського обліку.

Спрощена форма бухгалтерського обліку передбачає узагальнення інформації про господарські операції у відповідних регістрах, затверджених Методичними рекомендаціями № 422 [6]. Підсумкові записи з відомостей переносяться в оборотно-сальдову відомість, яка використовується для узагальнення даних регістрів бухгалтерського обліку за кожним рахунком. Оборотно-сальдова відомість складається щомісячно і використовується для записів даних за дебетом і кредитом кожного рахунка.

Суб'єкти мікропідприємництва можуть використовувати облікові регістри, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 720[8], які ведуть для узагальнення інформації без застосування подвійного запису для складання Спрощеного фінансового звіту.

Якщо мале підприємство не підлягає під критерії застосування спрощеної системи оподаткування або за власним бажанням застосовує загальну систему оподаткування, то для організації облікового процесу слід користуватись Методичними рекомендаціями по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затвердженими Наказом Міністерства фінансів України № 356 [5]. В такому випадку також слід застосовувати Загальний план рахунків відповідно до Наказу Міністерства фінансів України № 291.

Таким чином, дозвіл на ведення спрощеного обліку доходів і витрат мають лише ті суб'єкти малого підприємництва, які застосовують спрощену систему оподаткування. На практиці багато підприємств, незважаючи на переваги, все одно ведуть облік у повному обсязі. Це пояснюється рядом причин:

– при спрощеному обліку у суб'єктів малого підприємництва можуть виникати проблеми з урахуванням розрахунків з контрагентами;

– при застосуванні спрощеної системи оподаткування необхідно відстежувати залишкову вартість основних засобів, щоб не перевищити встановлені межі;

– при перевищенні граничного рівня доходу, суб'єкт малого підприємництва втрачає право на застосування спрощеної системи оподаткування та зобов'язане вести бухгалтерський облік в повному обсязі;

– повну і достовірну інформацію про майновий стан і господарську діяльність малих підприємств можна отримати лише за умови повноцінного ведення бухгалтерського обліку.

Зважаючи на вищесказане на малих підприємствах необхідно переглянути і вдосконалити нормативно-правове регулювання в частині визначення порядку організації бухгалтерського обліку, зокрема необхідно виключити систему паралельного обліку. Головною проблемою обліку на підприємствах малого бізнесу є ведення одних і тих самих об'єктів по-різному з врахуванням вимог бухгалтерського і податкового законодавства. Це вимагає значних фінансових і трудових ресурсів, що для малих підприємств часто є обмеженими. З цього випливає, що фактичне спрощення організації обліку можливе лише при одночасному веденні бухгалтерського і податкового обліку. Саме тому за основу обліку суб'єктами малого підприємництва необхідно покласти принцип використання показників податкового обліку при формуванні показників бухгалтерського обліку. При цьому підприємствам малого бізнесу не потрібно буде повторно розраховувати показники, які вже визначалися в рамках податкового обліку.

Висновки і пропозиції. В Україні стримуючим фактором розвитку малого підприємництва є існуюча система нормативно-правового регулювання в частині, що стосується організації бухгалтерського обліку. Привілеї щодо спрощення обліку мають лише суб'єкти господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування. Головною проблемою для малих підприємств є розбіжності даних бухгалтерського та податкового обліку. Саме тому запропоновано встановити порядок бухгалтерського обліку для суб'єктів малого підприємництва, при якому б виключалась система паралельного обліку.

Список літератури:

1. Господарський Кодекс України 16.01.2003 № 436-IV (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з урахуванням змін і доповнень). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 25.06.2003 р. № 422. URL: <http://zakon.nau.ua>
5. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356. URL: <http://ukraine.uapravo.net>
6. Методичні рекомендації по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку малими підприємствами: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 15.06.2011 р. № 720. URL: <http://search.ligazakon.ua>
7. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
8. Про спрощену систему оподаткування, обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва: затв. Указом Президента України від 28.06.1999 р. № 746/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
9. Спрощений План рахунків бухгалтерського обліку: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 19.04.2001 р. № 186. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>

References:

1. Economic Code of Ukraine of 16.01.2003 № 436-IV (with changes and assistance). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua>
2. The Tax Code of Ukraine dated 02.12.2010 № 2755-VI (taking into account changes and additions). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
3. Law of Ukraine dated 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>
4. Methodical recommendations on the application of the accounting regions of small enterprises: approved by order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 25.06.2003 № 422. URL: <http://zakon.nau.ua>
5. Methodical recommendations on the application of accounting registers: approved At the Ministry of Finance of Ukraine dd. 29.12.2000 № 356. URL: <http://ukraine.uapravo.net>
6. Methodical recommendations on application of regions of accounting of small enterprises. By order of the Ministry of Finance of Ukraine dated June 15, 2011 № 720. URL: <http://search.ligazakon.ua>
7. Plan of accounting of assets, capital, liabilities and economic organizations: organizations. Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated November 30, 1999 № 291. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
8. On the Simplified System of Taxation, Accounting and Reporting of Small Business Entities: Approved By the Decree of the President of Ukraine dated June 28, 1999 № 746/99. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>
9. Simplified Accounting Account Plan: Approved Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated April 19, 2001 № 186. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua>